

İran'da İstihbarat Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nda İran Cephesi'ndeki Psikolojik Harp Faaliyetleri

Mehmet Mert Çam

İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2016, 224 Sayfa, ISBN: 978-605-4977-62-8

Sibel ÇOBAN*

İncelemekte olduğumuz İran'da İstihbarat Savaşı " Birinci Dünya Savaşı'nda İran Cephesi'ndeki Psikolojik Savaş " kitabı genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Psikolojik harbin teorik çerçevesi Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri'nin psikolojik harp faaliyetleri bölümleri ile bu bölümlere ek olarak kaynakça, ekler ve dizinlerden oluşmaktadır. ¹²

Kitap anlaşılır ve akıcı bir dil ile akademik bir dil kullanılmış ayrıca askeri bir bakış açısı da yansıtılarak kaleme alınmıştır. Yazar genel olarak İran üzerinden anlatımını yapmış olmakla beraber bu süre zarfında anlatılan konudan bağımsız olmayarak önemli meselelere de değinmiştir. Aynı zaman da eserinde yazılanlara destek nitelikte tarihi kişilerin bu konu ile alakalı önemli sözlerine de yer vermiştir. Ayrıca yazar kitapta arşiv belgelerinden oldukça fazla yararlanarak faydalanmıştır, alıntılar

*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, sibelcoban1402@gmail.com

yaparak anlatılanları desteklemektedir. Eserde dipnotlar fazlaca yer almakta, konunun bütünlüğünü bozmaya sebep olabilir fakat açıklama yapılmadığı takdirde eksik kalabilecek noktalarda dipnotta yeterli olabilecek nitelikte açıklanmalar yapılmıştır.

Yazar eserin giriş bölümünde Birinci Dünya Savaşı'nda İran Cephesini neden kaleme aldığından bahsetmiş. Bu cephe hakkında kaynakların diğer cephelere nazaran daha kısıtlı olduğunu dile getirmiştir. Aynı zamanda giriş bölümünde anlatılacaklar hakkında genel olarak açıklanmış ‘‘ikincil cephe ‘‘ olarak bilinen İran Cephesinin bizim kaynaklarımızda geri planda olduğunu bu şekilde arka planda olmaması gerektiğini söyleyerek diğer devletlerin bu alanda birçok çalışmalar gerçekleştirdiğini dile getirmiştir. Kendisi de bu alan hakkında iyi analizler yapılması için birincil elden kaynaklardan faydalandığını belirtmiştir. Aynı zaman da İran coğrafyasının stratejik öneminden bahsetmiş hem Kafkasya hem de Orta ve Güneydoğu Asya' ya kapıları açılabilir bir anahtar olduğunu söylemiştir. Bu stratejik önemin olması bu alana yönelik çalışmaların yapılması ve yoğunlaştırılması gerektiğinden önermektedir. Bir diğer önemli konu ise bu bölümde ‘‘psikolojik harp’ ’in anılan dönem için ciddi anlamlar ifade ettiğini söylemektedir. Anlatılan dönemde yoğun sıcak savaşların İran gibi bölgelerde psikolojik harp tekniklerinin uygulandığını bu eserde hem askeri hem de akademik açıdan analiz ettiğini belirtmiştir. Yazar bu konu hakkında akademik çalışmaların yapılmasını sadece askeri araştırmacıların bu alanda çalışmasının yanında akademisyenlerinde yönelmelerini teşvik etmektedir.

Anılan kitabın birinci bölümünde psikolojik harbin teorik çerçevesi başlığı kullanılmıştır. Genel olarak psikolojik harbin dünyadaki psikolojik harp örneklerinden de bahsetmektedir. Farklılıklarının neler olduğunu kullanılan tekniklerden söz edilmiştir. Bu bölümde ilginç bir noktaya değinilmiştir, Birinci dünya savaşında yapılan harplerin sadece devletleri ve askeri alanları ilgilendiren durumun dışına çıktığını her bireyi ilgilendiren unsur olduğu bu da milliyetçilik hareketleri bağlamında gerçekleştiğini söylemektedir. Sonuç böyle olunca bu da beraberinde topyekûn savaş kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Halkında ilgilendirip topyekûn olarak savaşta rol almaların başında genel en genel nitelikte yapılan propagandalar sayesinde olmuştur. Bu propagandaların etkinliğinin amacını gerçekleştirmeye yönelik yapılmasının ardında psikolojik harp istihbaratının doğru şekilde devamlılık sağlamış olmasıdır. Anlatılan bu dönemde propaganda saldıranlara yönelik etkili olduğu kadar saldıranlar üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Bütün bunlarda psikolojik savaşın küçümsenmeyecek kadar etki alanının fazla olduğunu ne kadar önemli bir unsur olduğunu göz önüne sermektedir. Anlaşılan sadece cephe ve çevresi için değil gerisinde de faaliyetler gösterdiği bilinmektedir. Bunu da şu noktalardan daha rahat bir şekilde anlaşılabilir kılar, birçok devlet bu dönemde çeşitli propagandalar yaparak düşmanlarını alt etme yolunu seçtiği göz ardı edilemezdir.

Yazar ilk bölümde psikolojik harbi genel olarak ele alıp iyi tespitlerde bulunarak anlatımını gerçekleştirmiştir.

Esrin ikinci bölümünden bahsedelim istiyorum. Bu bölümde de yazarımız İran Cephesinin stratejik öneminden ve İran cephesinde yaşananlara değinmiştir. İran coğrafyasının genel olarak fiziki, beşeri, demografik ve dini yapısı hakkında açıklamalar yapmaktadır. Aynı zamanda İran teriminin nereden geldiğini ne anlama geldiği üzerinde durmuştur. Bir de bu coğrafya da yaşamış olan etnik unsurlardan da söz edilmiştir. Birinci dünya savaşı öncesinde İran İngiliz ve Ruslar işgale uğradığı savaşı esnasında tarafsız rol oynamaya çalışmaktadır. Yazarımız İran üzerinde yapılan ve uygulanan projeleri kaynaklara dayanarak açıklayıcı bir şekilde yazmaktadır. İşgal eden devletlere karşı bölgede Osmanlı devletinin destekleyicileri de olduğu görülmekte ve bu gruplar arasında yaşanan çatışmalar da yer vermiştir yazısında yazarımız. İngiliz ve Rusların faaliyetleri yanında İran da bulunan İsveç subayların Alman hayranlıkları bu süre içerisinde İranlı subayları da etkisi altına aldığı görülmektedir. Bunun sonucunda Alman hayranlığı gelişmiştir. Ruslara karşı nefret olmuştur. Bütün bunlar yaşanırken İran da mezhep farklılıklarında yaşandığına değinmiştir yazar ve bu mezhepleri destekleyen her ki taraf içinde grupların olduğunu söylemektedir. Yaşanılanların yanı sıra İngilizlerde propagandalarına Türkler üzerinde yapmış dini nefretlerini uyandırmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Genel mana da anlatılan döneme de olaylar nasıl ortaya çıktığı ve beraberinde yaşananları bunlarında psikolojik savaş olarak nitelendirilen bağlamda nasıl etki göz önüne koyulmuştur.

Eserimizin son bölümü hakkında söz olursa bu bölümde de ittifak devletlerinin yapmış oldukları psikolojik harp faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Bu konu da Osmanlı devleti tarafında önem arz eden noktalara değinilmiştir. Aynı zamanda Osmanlı devleti ve Almanların İran üzerinde nasıl stratejiler geliştirip uyguladığı anlatılmıştır. Yazar Osmanlı devletinin bölgede etkisini arttırmak için gazeteden yararlandığı söylemektedir. Bölgede yaşananlar hakkında haber alınması için Seba-yı İslam adında gazete kurulduğunu bilmekteyiz. Aynı zamanda Osmanlı devleti halk nazarında saygınlık kazanmak için halkın ihtiyaçlarına yönelik kurumlar açmıştır.

Yazarımız son bölümde anlatılanları genel olarak toparlayıcı nitelikte bilgilere yer vermiştir. Eserde kullanılan dipnotları okumak fazlaca göz yoruyor olsa da konu bütünlüğünü daha rahat kavrayabilmek için kullanılması gerektiğini düşünmekteyim. Kitabın son kısmında kullanılan ekler bölümündeki arşiv belgeleri bu kitap hakkında dikkat çekici noktalardan biri olmuştur aynı zaman kitabın dış kapağındaki açıklamalar okurun ilgisini çekip okunması gerekli bir çalışmalar yapıldığı algısı vermektedir. Bu noktada benim bu eseri okumaya getiren cümle Birinci Dünya Savaşı'nda psikolojik harp tabiri ve İran cephesinin neden "ikincil cephe" olarak nitelendirilmesi bende bir merak uyandırmıştır. Bu eserin okunmasını tavsiye ederim, sadece akademik alanda çalışmalar gerçekleştirenlerin de herkesin kolaylıkla okuyabileceği şekilde olduğunu düşünmekteyim.